

Modernizmus és tájépítészet

Modernism and landscape architecture

*BOSTENARU DAN Mária*¹

Dr. Dipl.-Ing., CS

“Ion Mincu” University of Architecture and Urban Planning,
Academiei 18-20, 010014 Bucharest, Romania, 0040 771 225139,
Maria.Bostenaru-Dan@alumni.kit.edu,
<https://www.uauim.ro/en/university/faculty/maria-bostenaru-dan/>

Abstract

The negative black map of Le Corbusier was against the idea of the garden. But there were also exceptions. An example is the garden of the Casa Bloc by Josep Lluís Sert in Barcelona. Purpose of the research is to look into general theoretical issues of landscape and gardens in the 1920s-1940s in Europe. A special attention will be paid to Cecil Pinsent, the designer of the villa Sparta in Florence to the queen mother of Romania, Elena, in order to maintain connection to the home country.

Keywords: women, cemetery, interwar, Italy, garden

Kivonat

Le Corbusier negatív fekete térképe ellenezte a kert gondolatát. De voltak kivételek is. Ilyen például Josep Lluís Sert barcelonai Casa Bloc kertje. A kutatás célja a táj és a kertek általános elméleti kérdéseinek vizsgálata az 1920-1940-es évek Európájában. Különös figyelmet kap Cecil Pinsent, a firenzei Sparta villa tervezője Elena román királynő anyjának, hogy a szülőföldhöz való kötődést fenntartsa.

Kulcsszavak: nők, temető, két világháború között, Olaszország, kert

1. BEVEZETÉS

Ez a kutatás a 20. század első felének új kerttipológiáit [1] vizsgálja, kezdve a megjelenésük körülményeitől. Ez volt az az időszak, amikor a szakma formálódott, párhuzamosan az építészet radikális mozgalmával, amelyeket sokszor kísér. A modernizmus a város kifordított szemléletét támogatta, köztük az úgynevezett "Zeilen" és pihenőtereket. Kerteket azonban a modernizmus idején is terveztek. Le Corbusier negatív fekete térképe ellenezte a kert eszméjét [2]. A kutatás célja a táj és a kertek általános elméleti kérdéseinek vizsgálata az 1920-1940-es évek Európájában [3].

2. MÓDSZER

2.1. Kutatási kérdések

Az esettanulmányok összehasonlító elemzése - kutatási kérdések: Ezek megvitatására a következő kérdések kerülnek felvetésre a közösség számára is:

- Hogyan terjedt el az olasz gyakorlat?
- Hogyan befolyásolta a kerteket a külföldi tervezők/menedzserek/tanárok jelenléte?
- Hogyan térképeznek fel a mobilitást a tanulmányok, a gyakorlat és az áthelyezés esetén?
- Hogyan tanult a tájépítészet a szakma korai időszakában más területektől (építészet, szobrászat)?
- Hogyan hasonlítsa össze az olaszországi műveket más országokéval az irodalomban?
- Ezeket a műveket veszélyezteti-e, hogy kevésbé ismerik el, mint értékes ősi tájakat?
- Következtetések a mobilitás következményeire a modernizmus idején és azok esetleges hatásaira az internacionálé stílusában

2.2. Anyagok feldolgozása

1. Dokumentáció az esettanulmányokról készült képek és tervrajzok beszerzése érdekében:

1.1. A kerteket (fényképek, rajzok) vizsgáló terepmunka/levéltárkutatás.

1.2. Irodalmi áttekintés.

2. A kutatási eszközök alkalmazása a dokumentált esettanulmányokra:

2.1. A kertek/temetők tervének vizsgálata olyan módszerekkel, mint a Space Syntax (térszintaxis).

2.2. A kertek feltérképezése városi kontextusban: StoryMaps rajzolása, pl. Róma.

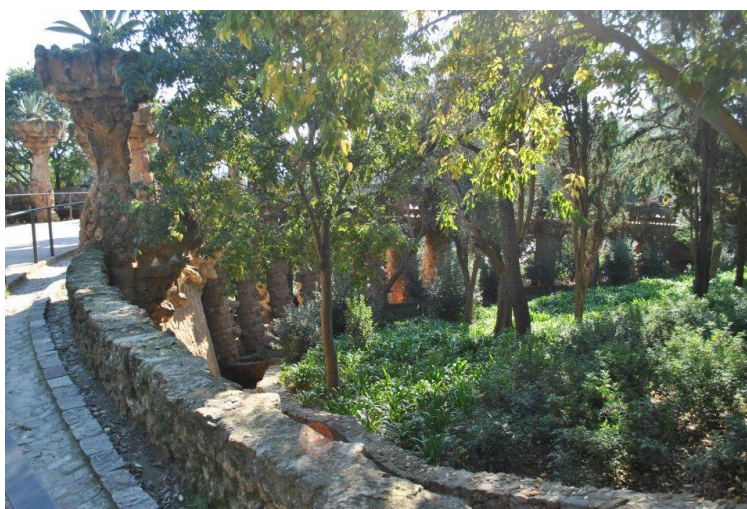
2.3. A tervezők/mecénások/tanárok hálózatba szerveződésének és földrajzi mozgásának feltérképezése.

3. EREDMÉNYEK

Voltak kivételek is. Ilyen például a barcelonai Casa Bloc (1a. ábra) kertje, amelyet Josep Lluís Sert [4] építész, a későbbi Harvard építész tervezett. Villa Seralves (1b. ábra). A Serralves kertje szintén art deco stílusú, a francia kertek hatása alatt áll. A Serralves Múzeumot, amely új épületét, arch. Alvaro Siza Vieira, akit Adolf Loos modernizmusa inspirált, és mindkettőt a mediterrán népi építészet (a bécsi Adolf Loos esetében a Kikládák) ihlette, de olyan premodernista kertek is, mint a vasbeton használatának vizsgálata Gaudi Parc Guelljében (2. Parc Guell).

1. ábra. (a) Casa Bloc, Barcelona, 1932 -1936, építészek Josep Lluís Sert, Josep Torres Clavé & Joan Baptista Subirana, GATCPAC (b) Villa Seralves, Porto, 1923, építész José Marques da Silva, kert 1932, tájépítész Jacques Gréber. Fotó M. Bostenaru.

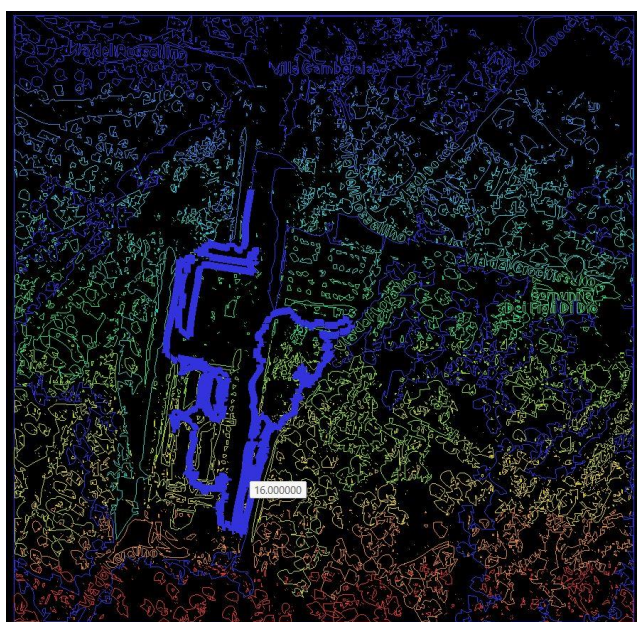
2. ábra. Parc Guell, Barcelona. Fotó M. Bostenaru.

Különös figyelmet kap Cecil Pinsent [5, 6], a Firenze melletti Sparta villa Fiesoleban tervezője Elena román anya-királynő (melyrül nemrég neveztek el egy kertet is Firenzében), valamint Isamu Noguchi [7], aki Constantin Brâncuși román szobrászművésznél tanult. A villa Sparta kertjét Cecil Pinsent tervezte, majd Pietro Porcinai módosította.

Az olaszországi nők építészetéhez tartozott a Gamberaia villa (3. ábra, 4. ábra) [8] a Firenze melletti Settignanoiban is, ahol a parterre d'eau-t Jeanne Ghyka román hercegnő tervezte. A Villa Gamberaia hatással volt a későbbi modernista tájépítészekre, mint Maria Teresa Parpagliolo és Pietro Porcinai.

3. ábra. Villa Gamberaia, Firenze. Fotó M. Bostenaru.

(a)

(b)

4. ábra. Nec analízis: Space Syntax (DepthMapX) analízise a villa Gamberaia utaknak. (a) Google Earth alapján (b) Történelmi rajz (American Academy of Rome - Photographic Archive) alapján

A korai olaszországi női tájépítészek további munkái közé tartozik Maria Teresa Parpagliolo [9] jól ismert EUR 42-es tájképe (5a. ábra), de egy kevésbé ismert munkája is, amelyet az első női építésszel [10], Elena Luzzattóval közösen készített: a második világháború utáni francia katonai temető. Elena Luzzatto egyedül tervezte a Prima Porta temetőt (5b. ábra) is. A nők szerepe a kertekkel kapcsolatban a 6. ábrában tekinthető. A szerző a jelenlegi projekt keretében tanulmányutat tették a római tájkép megtekintésére (7. ábra), amely esettanulmány volt hozzá, és az EUR, amelyet a szerző meglátogatott, szintén esettanulmány

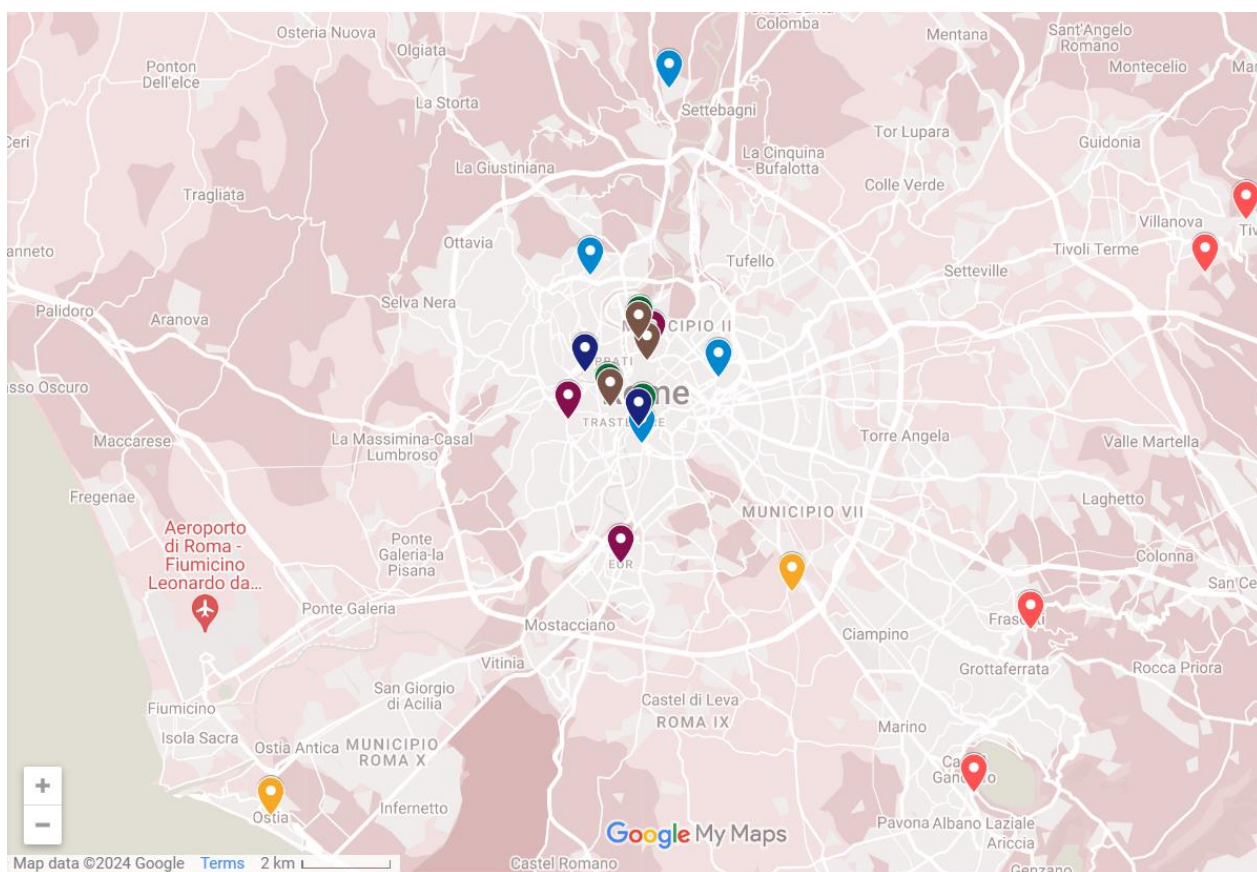
volt a római Le Notre Forum részére [11]. A munkákat a római antik örökség (amelyet szintén a Le Notre forum fed le), valamint Aldo Rossi és Carlo Scarpa olaszországi modern beavatkozásai és más fontos modernista tájképek, mint például Gunnar Asplund stockholmi Woodland temetője (8a. ábra) vagy Joze Plecnik ljubljani Zale temetője (8b. ábra), valamint Dieter Kienast temetői kontextusába helyezzük [12].

(a)

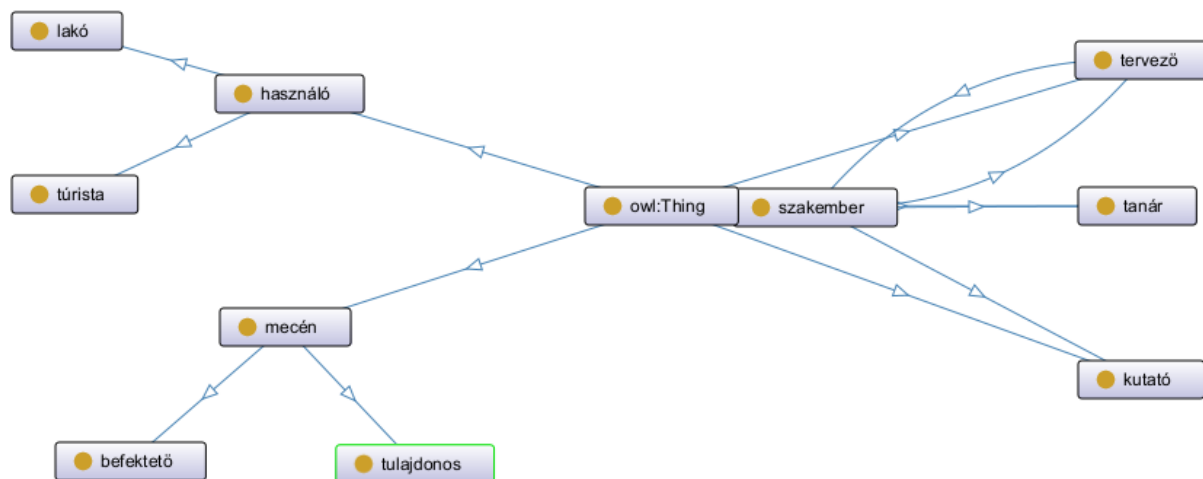
(b)

5. ábra. (a) EUR (Esposizione Universale Roma 1942) (b) Prima Porta temető, Róma. Fotó M. Bostenaru.

6. ábra. Római kertek térképe melyen kitűltöttem az említettek

<https://www.google.com/maps/d/edit?mid=16sznFKUe9PRqE5q280zwOVEj-5MFh0g&usp=sharing>

7. ábra. *Ontológia*8. ábra. (a) *Woodland temető, Stockholm* (b) *Zale temető, Ljubljana*. Fotó M. Bostenaru.

A kert és a modernista épület között kapcsolat van. A kevés ilyen kutatás közül néhányat Iris Meder végzett Bécsben, a kerttervezésben úttörő nőkről szóló tanulmányában. Ezek bekerültek az LArchivba, amelyet felkerestem, és meglátogattam a melki kertet is, amelyet a Károlyi grófok alatt tevékenykedő egyik építész tervezett. Az archív kutatás perspektívát nyit az építészeti rajzok (fafajok, burkolatok) vizsgálata felé, amely témával a COST *Writing urban places* hálózat is foglalkozott, Bukarestről már léteznek ilyen térképek, és Lisszabonra is készítünk egy koncepciót. Budapest a Brüsszelhez hasonlóan a szecesszió 2. szintű várossá válhat, míg a mediterrán tér inkább a modernizmusnak kedvez a projekt kutatási hipotézise szerint: Brüsszel esetében az építészeti játékot is vizsgáljuk, amely néha kerteket is tartalmaz. Milyen mértékben ömlik át a vernakuláris a globális szecessziós és modernista áramlatok regionális jellegzetességeibe? Beszélhetünk-e népiesről a kertek vagy más történelmi típusok esetében, amelyek tükröződnek?

A tervek ábrázolásának módját az első szerző kollázs projektben is vizsgálta, és egy ilyen, különböző léptékű megközelítés szerves része a jelenlegi projektnek, amely a városi szintű térképezés innovatív módszereit fejleszti, az 1960-as évek újításaira építve. A kerti terv megközelíti a közterületek grafikai módszerét, és alkalmasabb, mint a házterv.

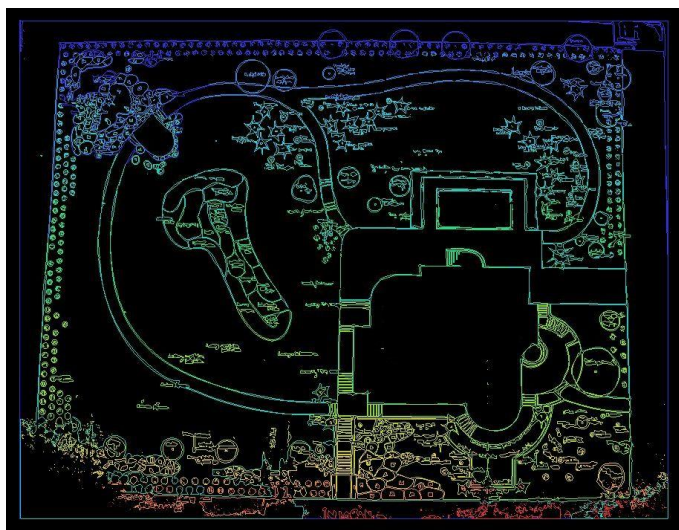
A budapesti levéltárban kutattam a Károlyi grófok kertjeit (9. ábra). A Károlyi grófok első vára a romániai Carei-ben található. Ennek is van egy figyelemre méltó kertje, egy dendrológiai park. Bár a legtöbb történelmi kert régebbi, Budapesten legalább három háború közötti kertet azonosítottam. Kettő egymáshoz közel található. Mindhárom Budán fekszik.

(a)

(b)

(c)

9. ábra. *Nec analysis: Space Syntax (DepthMapX) analízise a 20k századi Károlyi kertjeinek Budapesten, a Budapest városi levéltár rajzai alapján. (a) Viktor Károlyi (1940) kertje (b) György Károlyi (diplomata) kertje (1940) (c) Gyula Károlyi (politikus, 1871–1947), Nagykárolybol, kertje*

4. KÖVETKEZTETÉSEK

A kutatási kérdéseket a területre vonatkozó nemzetközi csere- és szakirodalom rendelkezésre állásának nemzetközi kontextusába helyezi. A kutatás újdonsága a Románia-Olaszország összehasonlítás beállítása a modernista tájról szóló nemzetközi szintű vitában. Így szélesebb körű tanulságokat lehet levonni a mobilitás következményeiről a tájépítés szakmában (a tanulmánytól kezdve), és ez a nő pionírokra is utalásokat ad.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezt a kutatást az UEFISCDI finanszírozta, pályázati szám: PN-III-P4-PCE-2021-0609. A Magyar Akadémia Domus ösztöndíját kaptam mind a külföldi Károlyi kertek kutatására (szülőföldi ösztöndíj), mind a magyarországi Károlyi kertek kutatására.

IRODALMI HIVATKOZÁSOK

- [1] Campbell K. *Icons of twentieth-century landscape design*, Frances Lincoln, London, 2006.
- [2] Menin S., Samuel, F. *Nature and space: Aalto and Le Corbusier*, Routledge, New York, 2003.
- [3] O'Malley T., Wolschke-Bulmahn J. (eds) *Modernism and landscape architecture, 1890-1940*, National Gallery of Art, Washington, 2015.
- [4] Alofsin A. *The struggle for modernism: architecture, landscape architecture, and city planning at Harvard*, W.W. Norton, New York, 2002.
- [5] Fantoni M., Flores H., Pfordresher J. (eds) *Cecil Pinsent and his gardens in Tuscany: papers from the symposium*, Georgetown University, Villa Le Balze, Fiesole, 22 June 1995, Edifir, Firenze, 1996.
- [6] Liserre F. R. *Giardini anglo-fiorentini: il rinascimento all'inglese di Cecil Pinsent*, A. Pontecorboli, Firenze, 2008.
- [7] Torres A. M. *Isamu Noguchi: a study of space*, Monacelli Press, New York, 2000.
- [8] Osmond P. J. (ed) *Revisiting the Gamberaia: an anthology of essays on villa Gamberaia*, Centro Di, Florence, 2014.
- [9] Dümpelmann S., Beardsley J. (eds) *Women, modernity, and landscape architecture*, Routledge, New York, 2015.
- [10] Way T. *Unbounded practice: women and landscape architecture in the early twentieth century*, University of Virginia Press, Charlottesville, 2009.
- [11] Stiles R., Bouche-Pillon S., Brinkhuijsen M., de Vries J., Di Carlo F., Fetzer E., Libbrecht H., Maksymiuk G., Meeres S., Meireles Rodrigues F. (eds.) *Rome's Landscape. LE:NOTRE Landscape Forum 2013*, Vienna, 2014
- [12] Weilacher U. *Zwischen Landschaftsarchitektur und Land Art*, Birkhäuser, Boston, 1996.